

Onderwijs

Voor u ligt een uit de kluiten gewassen editie van Tijd-Schrift met op de cover de *Allegorie op het onderwijs*, uitgegeven bij het 25-jarig bestaan van de 'Maatschappij tot Nut van 't Algemeen', op 16 november 1809. Wijsheid en Godsdienst verwelkomen een jongen. De lijvigheid van dit nummer weerspiegelt de veelheid aan kansen die het thema 'Onderwijs' biedt voor onderzoek door lokale historici of erfgoedwerkers. Niet toevallig, want onderwijs heeft een aanzienlijke invloed op het leven elk individu. In dit Tijd-Schriftnummer worden enkele facetten belicht waaruit de maatschappelijke impact van onderwijs zal blijken en hoe de maatschappij het onderwijs beïnvloedt.

In dit Tijd-Schriftnummer worden enkele facetten belicht waaruit de maatschappelijke impact van onderwijs zal blijken en hoe de maatschappij het onderwijs beïnvloedt

De Franse socioloog Pierre Bourdieu beschreef in *La Réproduction* (1971) hoe de school 'reproductie' van de samenleving in de hand werkt en Michel Foucault beschreef in *Surveiller et punir* (1975) de disciplinerende kracht van het onderwijs op de leerlingen en bijgevolg de maatschappij. Aan de hand van diverse gebruiken en discours 'normaliseren' scholen het gedrag van individuen. Dergelijke dominante 'reproductie-' of 'normaliserings-mechanismen' kunnen blootgelegd worden aan de hand van verschillende soorten documentair bronmateriaal dat terug te vinden is in de archieven van diverse onderwijsinstellingen en archieven. Matthias Meirlaen beschrijft bijvoorbeeld in de bijdrage 'Burgers vormen. Onderwijs en politiek in de Zuidelijke Nederlanden tijdens de omwentelingen van de late achttiende eeuw' hoe het onderwijs in de Zuidelijke Nederlanden als politiek instrument werd ingezet aan de hand van de analyse van schoolprogramma's uit de Napoleonistische periode. Aan de hand van de verhandelingen van de retorica-afdeling van de studenten van het Xaveriuscollege in Borgerhout tijdens

de Tweede Wereldoorlog legt Sarah Van Ruyskensvelde een discours bloot dat een hang naar een geïdealiseerd Vlaams verleden weerspiegelt, ... of net ook niet? Ook wat het discours in de leerboeken geschiedenis betreft en in het bijzonder de passages over Belgisch Congo kan heel wat gezegd en geschreven worden. In de bijdrage 'Naoorlogse leerboeken geschiedenis als toegang tot de heersende populaire historische cultuur in scholen. Casus van het Belgisch-Congolese koloniaal verleden' tonen Karel Van Nieuwenhuysse en Denise Bentrovato aan dat Belgische leerboeken geschiedenis tot op vandaag een vrij gesloten verhaal over het verleden vertellen en dat het gebruik van geschiedenisboeken als erfgoed veel leert over onze positie ten opzichte van geschiedenis en erfgoed.

Er is duidelijk nood aan de nodige nuance als het over reproductie en normalisering gaat. Er is immers een grote diversiteit aan onderwijsvormen en pedagogische benaderingen. In de marge van het klassieke onderwijs bestonden alternatieve vormen van onderwijs. Zo belicht Tomas Verbruggen in het artikel 'Thuisonderwijs voor de kinderen van de elite: Buitenlandse gouvernantes in Brussel en omstreken rond de eeuwwisseling' de context van het thuisonderwijs onder de vorm van 'gouvernantes' rond de eeuwwisseling in Brussel. Aan de hand van de vreemdelingendossiers en advertenties worden hun profiel en hun taken in kaart gebracht. De bijdrage 'Tussen droom en daad: de heropvoeding van de Belgische verminkte soldaten van de Grote Oorlog, 1914-1921' van Pieter Verstraete en Marisa De Picker belichten het belang van re-educatie van oorlogsinvaliden na de eerste wereldoorlog. Aan de hand van de initiatieven die de Belgische staat ontplooidde van 1914 tot 1921 leggen zij de problematiek van scholing en mindervaliden bloot. Tine Patteeuw beschrijft tot slot een unieke casus met de bijdrage 'De kunstopleiding *Art et Artisanat* in het Mater Dei Instituut in Banneux', over de oprichting van een kunstrichting in de nasleep van de mariaverschijningen in de jaren 30 in Banneux. Het geloof dat kunst de christelijke geest mee zou ontwikkelen was echter weinig succesvol want de opleiding diende al na één jaar de boeken te sluiten. Ook de toegankelijkheid van bepaalde onderwijsinstellingen vraagt om de nodige nuance in het reproductie- en normaliseringsdebat. Onderwijs was immers lange tijd een zaak van de elite. Niettemin moet ook dergelijke uitspraak met de nodige voorzichtigheid worden gesteld zoals blijkt uit het eerste artikel 'Studiebeurzen in de vroegmoderne tijd: cliëntelisme versus levenskansen', waarin Eddy Put, zelf ooit bursaal van een eeuwenoude beurs, aantoonde dat ook in het ancien regime sociale mobiliteit via onderwijs mogelijk was.

Dit Tijd-Schriftnummer plaatst de huidige onderwijshervormingen in een breder perspectief en biedt een waaier van diverse onderwijsvormen en -benaderingen doorheen de tijd, hoewel het onderwijs grotendeels een 'moderne' uitvinding is. De bijdragen worden weergegeven in een chronologische volgorde en gaan telkens dieper in de op de aard van de bronnen en de mogelijkheden voor lokaal onderzoek. Laat je inspireren door de rijkdom van de vele geschiedenissen van het onderwijs en wie weet krijg je een kus van de juf en mag je straks een bank vooruit.

Namens de redactieraad

Evelien Jonckheere